

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
Ekonomicko-správní fakulta
Katedra regionální ekonomie a správy

TEORIE A PRAXE ROZVOJE MĚST A OBCÍ

Simona Hrabalová

Aktualizace: Irena Opluštilová (listopad 2010, listopad 2012)

BRNO, JARO 2004

Majetek měst a obcí a jeho správa

Vlastnictví majetku je jedním ze základních předpokladů existence a dobrého fungování samosprávy obcí. Příjmy související s hospodařením s majetkem obce jsou jedny z významných zdrojů rozpočtu obce. V souvislosti s nakládáním s majetkem obcí a měst plynou do jejich rozpočtů jednak nedaňové příjmy spojené s pronájmem majetku a jeho využíváním při poskytování služeb a statků obcí a dále příjmy kapitálové spojené s prodejem tohoto majetku.

Protože je obec veřejnoprávní korporací, chrání zákon o obcích zájmy jednotlivých občanů při správě obecního majetku a ukládá obci povinnost spravovat svůj majetek účelně a hospodárně v souladu se zájmy obce a úkoly, které plní. Obec by měla také svůj majetek chránit před zničením, poškozením, odcizením či zneužitím. Obec je také povinna včas uplatňovat právo na náhradu škody a právo na vydání bezdůvodného obohacení.

Dále zákon o obcích stanoví publikační povinnost obce, pokud chce prodat, směniti nebo darovat nemovitý majetek, pronajmout jej nebo poskytnout jako výpůjčku. Tento záměr musí obec zveřejnit nejméně po dobu 15 dnů před rozhodnutím v příslušném orgánu obce vyvěšením na úřední desce obecního úřadu, aby se k němu mohli případní zájemci vyjádřit a předložit své nabídky. Záměr může obec zveřejnit též způsobem v místě obvyklým. Pokud obec tuto publikační povinnost nesplní, je právní úkon od počátku neplatný. Výjimku z publikační povinnosti mají obce při pronájmu bytů a hrobových míst a u pronájmu nebo výpůjčky majetku obce na dobu kratší 30 dnů, nebo jde-li o pronájem či výpůjčku právnické osobě zřízené obcí. Smlouvu o výpůjčce upravuje občanský zákoník a jedná se o bezúplatné používání věci další osobou.

Při úplatném převodu majetku se cena sjednává zpravidla ve výši, která je v daném místě a čase obvyklá. Odchylna od ceny obvyklé musí být zdůvodněna.

Jak bylo zmíněno již v předchozí kapitole, zákon také omezuje práva obce v oblasti ručení jejím majetkem za závazky fyzických a právnických osob.

Majetkoprávní úkony a orgány obce

Významné majetkoprávní úkony jsou vyhrazeny zastupitelstvu obce. Jedná se například o založení či zrušení právnických osob, schvalování zakladatelské listiny či společenské smlouvy a stanov těchto společností. Zastupitelstvo také rozhoduje o účasti obce v již založených právnických osobách, deleguje také zástupce obce na valnou hromadu společností, v nichž má obec majetkovou účast a navrhuje také zástupce obce do ostatních orgánů těchto společností. Zastupitelstvo také zřizuje a ruší příspěvkové organizace a organizační složky obce a schvaluje jejich zřizovací listiny. Zastupitelstvo také rozhoduje o případné spolupráci obce s jinými obcemi a formě této spolupráce.

Mezi vyhrazené pravomoci zastupitelstva v oblasti nakládání s majetkem také patří rozhodování o :

- nabytí a převodu nemovitých věcí,
- poskytnutí věcných a peněžitých darů v hodnotě vyšší jak 20 000 Kč jedné právnické či fyzické osobě za rok,
- poskytnutí dotace vyšší jak 50 000 Kč v jednotlivých případech,
- uzavírání smlouvy o sdružení,
- peněžitých i nepeněžitých vkladech do právnických osob,
- vzdání se práva a prominutí pohledávky v hodnotě vyšší jak 20 000 Kč a o postoupení pohledávky,
- zástavě movitých věcí či práv,
- dohodě o splátkách s lhůtou splatnosti delší jak 18 měsíců,
- uzavření smlouvy o přijetí úvěru, poskytnutí úvěru a půjčky, poskytnutí dotace, převzetí dluhu, převzetí ručitelského závazku, o přistoupení k závazku a smlouvě o sdružení,
- zastavení nemovitostí,
- emisi komunálních dluhopisů.

Rada obce plní úkoly zřizovatele vůči zřízeným příspěvkovým organizacím a organizačním složkám a úkoly zakladatele vůči založeným organizacím. Tyto činnosti si však může vyhradit zastupitelstvo obce. Rada obce také rozhoduje ve věcech obce jakožto jediného společníka obchodní společnosti. Rozhoduje i o uzavírání nájemních smluv a smluv o výpůjčce. Tuto svou pravomoc může svěřit i příslušnému odboru obecního úřadu nebo příspěvkové organizaci.

Historický vývoj majetku obcí v ČR

Za první republiky hospodařily obce, ale i okresy a země s různým majetkem. Mezi obcemi však byly výrazné rozdíly, některé vlastnily rozsáhlý majetek, jiné byly chudé. K 1. 1. 1950 byl obcím v České republice veškerý majetek znárodněn. Tento majetek pak dostaly do správy národní výbory.

Po roce 1990 bylo tedy nutné část majetku obcím navrátit, aby na svém území mohly vykonávat samosprávu a byly ekonomicky samostatnými subjekty. V roce 1991 vstoupil v platnost zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí. Na základě tohoto zákona přecházel majetek na obce dvěma základními způsoby. Jednak přímo ze zákona, ale část majetku na obce přecházela až rozhodnutím příslušného úřadu. Ke dni účinnosti tohoto zákona přecházely do vlastnictví obcí tyto kategorie majetku:

- **Na základě nástupnického principu** to byl majetek, ke kterému k 23. 11. 1990 náleželo právo hospodaření národním výborům, pokud s tímto majetkem obce hospodařily ke dni účinnosti tohoto zákona. Toto ustanovení se však nevztahovalo na věci, které sloužily k plnění úkolů drobných provozoven národních výborů. Tyto provozovny byly privatizovány v malé privatizaci.
- **Na základě historického principu** přecházely na obce nezastavěné pozemky, pozemky zastavěné stavbami ve vlastnictví fyzických osob, stavby s pozemky tvořícími se stavbou jeden funkční celek, které obce vlastnily ke dni 31. prosince 1949, pokud byly ke dni účinnosti tohoto zákona ve vlastnictví České republiky. Tyto pozemky přecházely i na právní nástupce zaniklých obcí.
- **Na základě územního principu** přecházely do vlastnictví obcí dnem účinnosti tohoto zákona obytné domy a pozemky tvořící s nimi jeden funkční celek, jestliže byly v katastrálním území dané obce, byly ve vlastnictví České republiky a právo hospodaření k nim náleželo organizacím, u nichž na okresní úřady, obce a v hlavním městě Praze též na městské části přešla funkce jejich zakladatele nebo pravomoc zřizovat, řídit a zrušovat tyto organizace. A také objekty komplexní bytové výstavby rozestavěné k 31. prosinci 1992 a pozemky tvořící s nimi jeden funkční celek, včetně práv a povinností s nimi souvisejících, jestliže jejich investory byly ke dni účinnosti tohoto zákona okresní úřady, hlavní město Praha nebo města Brno, Plzeň a Ostrava, pokud se nacházely v katastrálním území obce.

Na obce naopak **nepřecházely**:

- pozemky, k nimž bylo zřízeno právo osobního užívání, a pozemky, které byly k tomuto účelu přiděleny,
- nemovité věci s příslušenstvím, které byly v trvalém užívání Komunistické strany Československa a ke dni 1. června 1990 jí byly odňaty,
- nemovité věci s příslušenstvím, které byly ke dni účinnosti tohoto zákona v trvalém užívání jiné než státní organizace,
- pozemky lesního půdního fondu v národních parcích.
- věci z vlastnictví České republiky, u nichž se předpokládalo uplatnění restitučního nároku.

Z rozhodnutí okresního úřadu mohly na obce přecházet drobné provozovny národních výborů a věci, ke kterým příslušelo právo hospodaření organizacím, jejichž se stal okresní úřad zakladatelem či zřizovatelem.

Z rozhodnutí Ministerstva kultury mohly na obce přecházet z vlastnictví České republiky kulturní památky, muzea a galerie, včetně jejich sbírkových fondů, k nimž náleželo právo hospodaření organizacím, jestliže na obec přešla funkce zakladatele nebo pravomoc zřizovat, řídit a zrušovat tyto organizace.

Z rozhodnutí Ministerstva školství mohly na obce přecházet z vlastnictví České republiky objekty škol a školských zařízení, k nimž náleželo právo hospodaření organizacím a ve kterých jsou ke dni účinnosti tohoto

zákonu provozovány školy a školská zařízení, jestliže na obec přešla funkce zakladatele nebo pravomoc zřizovat, řídit a zrušovat tyto organizace.

Obce měly povinnost do jednoho roku po nabytí vlastnictví k nemovitým věcem podle tohoto zákona učinit návrh příslušnému středisku geodézie na zápis těchto nemovitých věcí do evidence nemovitostí.

Novelou tohoto zákona došlo k 1. 7. 2000 k dalším automatickým převodům majetku na obce. Jednalo se zejména o stavby účelových komunikací, drobné stavby sloužící k plnění funkcí lesa, k výkonu práva myslivosti nebo k ochraně trvalých porostů, drobné stavby melioračních zařízení a drobné stavby lesotechnických meliorací, pokud byly v období od 1. ledna 1950 do 24. května 1991 vybudovány na pozemcích, které obce vlastnily ke dni 31. prosince 1949, nebo pokud byly k 1. 7. 2000 ve vlastnictví České republiky. Na obce přecházely z vlastnictví státu také nemovitosti, které jim byly po roce 1945 přiděleny tzv. přidělovou listinou či přidělovým listem.

Převody tohoto majetku byly komplikovány špatnou evidencí majetku před rokem 1990 a tedy nevyjasněností majetkových vztahů. Majetek, který na obce přecházel, neodpovídal svou strukturou potřebám obcí. Proto zejména v letech 1992 až 1994 docházelo k rozsáhlým prodejem majetku. Zejména menší obce upřednostňovaly okamžitý zisk peněžních prostředků z prodeje majetku před dlouhodobým prospěchem z jeho držení a využívání. Důvodem byla i velká zanedbanost majetku, který na obce přecházel. Zejména technická infrastruktura vyžadovala rozsáhlé investice do její obnovy a dalšího rozvoje. Navrácený majetek se tak v řadě případů stal pro obce břemenem, jednalo se například i o zchátralý a zanedbaný bytový fond. Obce byly také postaveny před nutností pořizovat nový majetek. Jednalo se zejména o kanalizace, čističky odpadních vod, plynofikace. Na druhou stranu řada obcí rozpustila příjmy získané prodeji nepotřebného majetku ve svých běžných výdajích.

Další majetek obce získaly privatizací podle zákona a. 92/1991 Sb. Uvedený zákon upravoval podmínky převodu majetku státu, k němuž měly právo hospodaření státní podniky, státní peněžní ústavy a jiné státní organizace, nebo majetku státu ve správě Pozemkového fondu České republiky, převody majetkových účastí státu na podnikání jiných osob formou privatizace. Na obce tímto zákonem přešly technické služby, úklid veřejných ploch, péče o veřejnou zeleň a pod., ale i akcie plynárenských a energetických rozvodných společností. K rozsáhlým prodejem akcionářských práv docházelo v letech 1998 – 2000. Obce upřednostňovaly kapitálové příjmy z prodeje před možností ovlivňovat dění v těchto společnostech s ohledem na zájmy svých obyvatel.

V současné době je struktura obecního majetku relativně stabilizovaná a nedají se v budoucnosti předpokládat nějaké rozsáhlé prodeje obecního majetku. Obce svůj majetek drží jednak proto, že jeho prostřednictvím zabezpečují poskytování určitých statků a služeb, případně mohou poskytování některých statků a služeb ovlivnit. Vlastnictví majetku je nutným předpokladem pro výkon samosprávy, vytváří pro něj nezbytné ekonomické prostředí. Část svého majetku drží obce za účelem podnikání a výnosy, které jim tento majetek přináší mohou pak používat k financování jiných potřeb.

Poslední převody majetku státu na obecní úřady se uskutečnily v souvislosti s reformou veřejné správy a rušením okresních úřadů na základě zákona č. 290/2002 Sb. k 1. 1. 2003. Na obce tak přešly některé věci, se kterými byly k 31. 12. 2002 příslušné hospodařit organizační složky státu a státní příspěvkové organizace, u nichž funkci zřizovatele vykonávaly okresní úřady. Na obce přecházely práva a jiné majetkové hodnoty státu, závazky státu a práva a povinnosti vyplývající z pracovně-právních vztahů. Do 30.4. 2003 musely obce upravit zřizovací listiny přecházejících organizací a u příspěvkových organizací podat návrh na zápis do obchodního rejstříku.

Specifika hospodaření s majetkem na obecní úrovni

Na to, jak obce využívají vlastnická práva ke svému majetku má vliv i jeho velikost, struktura a ocenění, které jsou zaznamenány například v účetnictví obce, ale i jeho skutečný stav. O struktuře majetku obcí v České republice vypovídá i následující tabulka.

Tabulka č. 1: Stav obecního majetku k 31. 12. daného roku (v mil. Kč)

Forma majetku	2006	2007	2008	2009
Stálá aktiva	1 230 911	1 282 833	1 340 640	1 413 061
Dlouhodobý nehmotný majetek	6 842	8 186	9 899	10 626
Dlouhodobý hmotný majetek	1 107 118	1 160 376	1 213 523	1 284 325
Dlouhodobý finanční majetek	116 951	114 271	117 219	118 111
Oběžná aktiva	110 559	117 806	133 922	114 485
Aktiva celkem	1 341 470	1 400 639	1 474 562	1 527 546

Pramen: MF ČR, ARISweb

Údaje v předchozí tabulce jsou však zkresleny některými specifiky evidence obecního majetku. Bohužel v současnosti uplatňovaný pohled na hospodaření obcí stále akcentuje především analýzu údajů obsažených v rozpočtu obce, tedy peněžních toků obce v daném roce. Rozsah a stav majetku, který byl ve vlastnictví obcí, byl při ekonomických analýzách často opomíjen. Tato skutečnost měla vliv i na špatnou evidenci majetku a nevyjasněnost majetkoprávních vztahů.

Obce jsou specifické také tím, že majetek, který využívají při rozpočtové činnosti, až do roku 2011 včetně neodepisovaly. Odepisovaly pouze ten majetek, který využívaly při podnikatelské činnosti, kterou sledují odděleně od rozpočtu a při které sledují primárně nikoli příjmy a výdaje, ale náklady a výnosy. V rozpočtové činnosti tedy majetek neodepisovaly, oprávky poprvé tvořily k 31.12.2011. Znamená to, že majetek v účetnictví evidovaly v historické ceně, ve které byl do účetnictví zařazen po celou dobu jeho používání. Tzn. z údajů obsažených v účetní evidenci rozpočtové činnosti obcí nebylo vidět opotřebení obecního majetku ani jeho zůstatková cena.

To, že obce svůj majetek neodepisovaly, znamená také to, že nebyla plněna ekonomická role odpisů, tj. vytvářet zdroje na obnovu majetku, který se užíváním opotřebovává.

Specifické je také pořizování nového obecního majetku při němž musí obce dodržovat zákon o zadávání veřejných zakázek.

Formy správy obecního majetku

Obce ke správě svého majetku mohou zakládat či zřizovat různé formy organizací. Při využití této možnosti mohou potom těžit z oddělení rozhodovacích pravomocí či organizace nakládání s majetkem. Je třeba si však uvědomit, že to může přinášet i určitá rizika.

Na základě ustanovení rozpočtových pravidel územních rozpočtů mohou obce pro hospodárné využívání svého majetku:

- zřizovat vlastní organizační složky jako své organizace bez právní subjekty,
- zřizovat své příspěvkové organizace, které jsou samostatnou účetní jednotkou s právní subjektivitou,
- zakládat obchodní společnosti, může se jednat o akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným,
- zakládat obecně prospěšné společnosti,
- zřizovat školské právnické osoby,
- zřizovat veřejné výzkumné instituce,
- zřizovat veřejná ústavní zdravotnická zařízení,

- podílet se společenským podílem na činnosti jiných osob, opět se však může jednat pouze o akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným či obecně prospěšné společnosti,
- podílet se na činnosti svazku obcí,
- spolupracovat s dalšími osobami v zájmových sdružení právnických osob a nebo na základě smlouvy o sdružení.

Při rozhodování o tom, jakou organizační formu obce pro správu svého majetku zvolí, musí zvažovat zejména oddělení kompetencí řízení a rozhodování o využití majetku, formu kontroly a průhlednost při nakládání s majetkem obce do daného typu organizace vloženým.

1. Organizační složka obce

Jedná se pouze o organizační oddělení některých činností, které obec vykonává. Organizační složka obce nemá právní subjektivitu, tzn. vystupuje jménem svého zřizovatele a není účetní jednotkou. O vzniku organizační složky vydá zřizovatel zřizovací listinu. Pracovníci organizační složky jsou zaměstnanci obce. Obec má ve svém rozpočtu obsaženy veškeré příjmy a výdaje organizační složky. Hospodaření organizační složky se tedy řídí rozpočtem obce, neboť je v něm obsaženo, tedy je i schvalováno. Peněžní průběh svého hospodaření vede organizační složka v peněžním deníku v plném členění dle rozpočtové skladby. Údaje z peněžního deníku se potom alespoň jednou za měsíc převádějí do rozpočtu obce, tak aby byly jeho součástí. Nevyčerpaná záloha prostředků, které byly organizační složce poskytnuty pro běžnou činnost, musí být před koncem roku vrácena do rozpočtu obce. Obec potom kontroluje hospodaření organizační složky se svěřeným majetkem a finančními prostředky. Často jsou ve formě organizačních složek zřizovány například obecní knihovny, kulturní centra, informační centra apod.

2. Příspěvková organizace obce

Obec zřizuje příspěvkové organizace zpravidla pro činnosti, které jsou neziskové a které vyžadují samostatnou právní subjektivitu. Příspěvková organizace je tedy samostatnou právnickou osobou i účetní jednotkou. Při své činnosti se řídí zejména zákonem o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. Obec vydává o vzniku své příspěvkové organizace zřizovací listinu. Ve zřizovací listině zřizovatel vymeze hlavní účel existence a tomu odpovídající předmět činnosti příspěvkové organizace. Také zde vymeze označení statutárních orgánů příspěvkové organizace a majetek, který svěřuje příspěvkové organizaci do správy. Tento majetek tedy zůstává ve vlastnictví obce, která jej pouze svěřuje příspěvkové organizaci do správy. S tím vznikly určité problémy, neboť se jedná o nový právní pojem, který nemá zcela jasný obsah.

Obec také vymeze příspěvkové organizaci majetková práva k tomuto majetku, např. zda ho smí příspěvková organizace pronajímat a zda tyto příjmy z pronájmu budou příjmy obce či příspěvkové organizace. Zajímavá je i skutečnost, že příspěvkové organizace mohou tento majetek i účetně odepisovat. Bohužel však ne daňově, neboť zákon o dani z příjmu umožňuje uplatňovat daňové odpisy pouze vlastníkům majetku a příspěvkovým organizacím státu. Příspěvková organizace obce se zapisuje do obchodního rejstříku, kromě toho informace o jejím vzniku můžete najít ještě v Ústředním věstníku České republiky. Hospodaření příspěvkových organizací je specifické také peněžními a majetkovými fondy, které tyto organizace vytváří. Většina majetkových úkonů příspěvkové organizace závisí na rozhodnutí zřizovatele, zda k nim dá souhlas. Jedná se například o využití finančního leasingu, přijetí půjčky nebo úvěru, ručení. Ze zákona nesmí příspěvkové organizace nakupovat cenné papíry, stejně tak nesmí příspěvkové organizace poskytovat dary jiným osobám s výjimkou darů pro své zaměstnance z fondu, který je k tomuto účelu zřízen. I když je příspěvková organizace samostatným právním subjektem, je zřejmé, že její hospodaření je pod kontrolou zřizovatele, který má vůči ní značné pravomoci. Tuto organizační formu obce volí například v případě divadel, kin a dalších kulturních zařízení, zařízení poskytujících sociální služby, také pro zabezpečení technických služeb apod. Ze zákona mají obce povinnost volit tuto právní formu u základních škol a dalších školských zařízení.

3. Obchodní společnosti

Obce mohou pro správu svého majetku zakládat obchodní společnosti, a to akciové společnosti či společnosti s ručením omezeným. Jiné formy obchodních společností zakládat nesmí, důvodem je způsob ručení za závazky společnosti a průhlednost vlastnictví společnosti. Správu svého majetku prostřednictvím těchto

společností volí obce zpravidla v případě, pokud předpokládají, že výkonem dané činnosti budou realizovat zisk. Dalším důvodem může být také volnost při rozhodování o chodu společnosti, protože tato společnost je samostatný právní subjekt a není při své činnosti vázána ustanoveními rozpočtových pravidel, ani jinými souvisejícími zákony. Při svém založení a činnosti se tyto společnosti řídí ustanoveními obchodního zákoníku¹. Může se jednat například o dopravní podniky, teplárny, správy bytových domů, lesy a rybníky apod.

4. Obecně prospěšná společnost

Obecně prospěšná společnost je právnickou osobou, která poskytuje veřejnosti obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny stejných podmínek. Pokud při své činnosti vytváří zisk, nesmí být tento použit ve prospěch zakladatelů obecně prospěšné společnosti, ale musí být použit na poskytování služeb, pro které byla zřízena. Zakládá se zakladatelskou listinnou či smlouvou a zapisuje se do rejstříku o. p. s. u rejstříkového soudu. Vzniká potom dnem zapsání u rejstříkového soudu a zaniká dnem výmazu. Orgány o. p. s. jsou:

- správní rada, která schvaluje základní dokumenty, například Statut, o. p. s, rozpočet a vyúčtování hospodaření, její členové musí být bezúhonní a oni ani osoby jim blízké nesmí být k o. p. s. v pracovním poměru,
- ředitel, jakožto výkonný orgán, který nesmí být členem správní rady, má však hlas poradní,
- dozorčí rada, která dohlíží nad zákonností jednání o. p. s. a přezkoumává účetní uzávěrku společnosti.

Obecně prospěšná společnost se nesmí účastnit na podnikání jiných osob. Může mít doplňkovou činnost, ve které vytváří zisk pro financování své hlavní činnosti. Roční výroční zpráva obecně prospěšné společnosti je veřejně přístupná.

5. Svazek obcí

Svazek obcí je jedna z forem spolupráce mezi obcemi. Členy svazku obcí mohou být jen obce, které svazky zakládají k prosazování svých společných zájmů. Svazek obcí je právnickou osobou. Svazek obcí se zakládá smlouvou, jejíž přílohou jsou jeho stanovy. V nich je mimo jiné upraven předmět činnosti svazku, orgány svazku obcí, způsob jejich ustanovování, jejich působnost a způsob jejich rozhodování, majetek členů svazku obcí, který vkládají do svazku, zdroje příjmů svazku obcí, práva a povinnosti jeho členů a způsob rozdělení zisku svazku, či podíl členů svazku na případné ztrátě svazku. Svazek obcí potom hospodaří s majetkem, který do něj na základě stanov vložili jeho členové a s majetkem, který získal vlastní činností. Majetek vložený obcí do hospodaření svazku obcí zůstává ve vlastnictví obce. Orgány svazku obcí s ním mohou nakládat jen na základě majetkových práv, které na ně členská obec ve stanovách svazku převedla. Na orgány svazku však nelze převést u tohoto majetku majetková práva, která jsou vyhrazena zastupitelstvu obce. Svazek obcí hospodaří na základě svého rozpočtu. Návrh rozpočtu podléhá publikační povinnosti 15 dnů před svým schválením ve všech obcích, které jsou členy svazku. Závěrečný účet svazku se předkládá zastupitelstvům členských obcí neprodleně po jeho schválení orgánem svazku.

¹ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění.

6. Zájmová sdružení právnických osob

K ochraně svých zájmů nebo k dosažení jiného účelu mohou právnické osoby vytvářet zájmová sdružení právnických osob. Sdružení je zakládáno na základě písemné zakladatelské smlouvy. Jednání sdružení se řídí stanovami, které mimo jiné určují i předmět činnosti sdružení, úpravu majetkových poměrů, vznik a zánik členství, práva a povinnosti členů, orgány sdružení a vymezení jejich působnosti, způsob zrušení sdružení a naložení s jeho likvidačním zůstatkem. Členství ve sdružení lze vázat na určitý členský příspěvek. Sdružení je právnickou osobou a nabývá právní způsobilost dnem zápisu do registru sdružení u příslušného krajského úřadu. Obce tuto formu pro spolupráci volí např. pro obdobné aktivity, které jsou předmětem činnosti svazků obcí. Výhodou zájmových sdružení právnických osob je skutečnost, že jejich členy mohou být i jiné subjekty, než obce, např. rozvojové agentury apod. Oproti svazkům obcí, nejsou obce vázány rozpočtovými pravidly územních samosprávných celků při hospodaření sdružení.

Shrnutí kapitoly

Vlastnictví majetku je základním ekonomickým předpokladem existence samosprávy, neboť pomocí využívání tohoto majetku mohou obce potom zajišťovat své funkce a realizovat příjmy do svého rozpočtu. K 1. 1. 1950 byl majetek obcí znárodněn a právo hospodařit s ním přešlo na národní výbory, proto po roce 1990 se znovuobnovením obecního zřízení došlo i k přesunům majetku ze státu zpět na obce. Část majetku přecházela na obce přímo ze zákona na základě nástupnického, historického a územního principu. O některé kategorie majetku musely obce žádat příslušný úřad, který na ně potom majetek převedl, jednalo se např. o okresní úřady, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy či Ministerstvo financí. Na obce přecházel majetek také v rámci velké privatizace. K posledním přesunům majetku na obce došlo v souvislosti s probíhající reformou veřejné správy, kdy na obce byly převedeny některé organizace, k nimž roli zřizovatele plnily okresní úřady.

Majetek, který na obce přecházel, byl často ve velmi špatném stavu a také struktura majetku, který byl na obce převáděn, neodpovídala potřebám obcí, neboť nebyla historicky vytvořena za základě potřeb obcí. Proto obce část majetku, který na ně stát převedl, rozprodávaly. Některé byly motivovány i vidinou peněžních prostředků, které získají prodejem pro svůj rozpočet.

Problémy byly nejen ve struktuře majetku, ale také jeho evidenci, která byla často neúplná či chybějící. Obce také nebyly až donedávna ničím nuceny k vyjasňování a právní úpravě svých majetkových vztahů. I přes jeho nesporný význam, nebyla pozornost zaměřena na stav a strukturu obecního majetku, ale spíše na výsledek rozpočtového hospodaření.

Jistým specifickým při správě majetku je také skutečnost, že obce svůj majetek využívány k rozpočtové činnosti neodepisovaly. Tj. nevytvářely si zdroje pro obnovu tohoto majetku a informace o majetku, které jsou obsaženy v účetnictví, nevypovídaly o skutečné hodnotě majetku, respektive o jeho opotřebování, neboť majetek je po celou dobu jeho využívání evidován v účetnictví obce v jeho pořizovací ceně.

Zabývali jsme se také různými formami správy majetku, kdy obec může organizačně oddělit využívání svého majetku v rámci organizační složky obce, nebo může svěřit svůj majetek do správy své příspěvkové organizaci, či vložit ho k využívání svazku obcí, přičemž je však stále vlastníkem tohoto majetku. Svůj majetek také může vložit do obecně prospěšné společnosti, obchodní společnosti či zájmového sdružení právnických osob, pokud jí tato forma správy majetku přijde k jejím úmyslům vhodná.

Otázky k procvičení

1. Jaký majetek a jakým způsobem přecházel na obce po roce 1990?
2. V čem můžete vidět specifika správy obecního majetku? Jaké jsou důsledky tohoto stavu?
3. Pokuste se srovnat jednotlivé formy správy obecního majetku.